

Závazky ze smluv příkazního typu

Pojištění

Doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph.D.
PrF MU, Brno

PŘÍKAZ

Pojem příkazu

Podstatné kusy obsahu:

- příkazník se zavazuje **obstarat záležitost** příkazce (§ 2430):
 - závazek k činnosti (2438 II)
- příkaz může být úplatný i bezúplatný (§ 2438 I)
- příkaz (mandát) může být **jednorázový** závazek (uzavření smlouvy) nebo závazek **s trvalým či opětovným plněním** (správa domu)
- zvláštní typy příkazních smluv
- bezformální, konsensuální smlouva

Vymezení vůči jiným institutům

- východiskem je základní pojmový znak příkazu => výkon činnosti příkazníka pro příkazce
- úplatný příkaz vs. dílo
 - směřuje smlouva k činnosti jako takové, nebo k výsledku této činnosti?
- úplatný příkaz vs. pracovní poměr
 - jde o „prostou“ práci pro jiného, nebo o závislou práci?
- bezúplatný příkaz vs. společenská služba
- subsidiární přiměřené použití pravidel o příkazu i na jiné smlouvy příkazního typu (§ 2444)

Vztah příkazu a zástupčího oprávnění

- dohoda o zastoupení => uděluje zástupčí oprávnění (plná moc jako osvědčení o zástupčím oprávnění, § 441 I)
- existují příkazníci, kteří nejsou zástupci, a existují též zástupci, kterým nebyl udělen příkaz
- *„Vyžaduje-li obstarání záležitosti, aby příkazník za příkazce právně jednal, vystaví příkazce příkazníkovi včas plnou moc.“ (§ 2439)*

Základní povinnosti příkazníka

- plnit příkaz poctivě (§ 2432 odst. 1): platí již jako obecné pravidlo (§ 6); zde však **zdůrazněná fiduciární povaha příkazu**
- Standard péče: plnit příkaz pečlivě podle svých schopností (§ 2432 odst. 1)
 - V řadě případů zvláštní úprava: typicky požadavek odborné péče u profesionálů; § 159 atd.

- **Jednání pro příkazce:** jednání v souladu s vůlí příkazce
 - **vázanost pokyny** (§ 2432)
- (počáteční) pokyny v příkazní smlouvě vs. dodatečné pokyny
- povinnost vyžádat si od příkazce pokyny, není-li zřejmý způsob, jakým má být příkaz proveden
- kdy se může od příkazu odchýlit? (§ 2432 I 2)
- zřejmě nesprávný pokyn (§ 2433)
 - Srov. § 2594 II, § 2595
- imperativní pokyn

- Jednání pro příkazce: jednání na jeho účet: **povinnost přenést užitek** (§ 2432 II, § 2435)
 - Viz dále
- na žádost příkazce podávat zprávy o postupu plnění příkazu (§ 2435)
- speciální předsmmluvní povinnost příkazníka – podnikatele (§ 2431)

Osobní provádění příkazu

- příkazník provede příkaz osobně (§ 2434)
 - příkazní smlouva je založena na důvěře v osobní poctivost a schopnosti příkazníka
- co zahrnuje osobní provedení příkazu?
 - veškeré podstatné činnosti, které jsou předmětem příkazu, vykoná přímo příkazník
- Náhradnictví X pomocník při plnění
 - Pomocník při plnění: § 1935 = § 2434 část 2. věty před středníkem
 - Náhradník (substitut): změna zavázaného subjektu: culpa in eligendo; § 2434 část 2. věty za středníkem
 - Musí být dovoleno
 - Musí být nutné

Užitek z provedeného příkazu

- příkazník přenechá příkazci veškerý užitek z obstarané záležitosti (§ 2432 odst. 2) + příkazník převede na příkazce užitek z prováděného příkazu (§ 2435)
- východisko => příkazník jedná na účet příkazce
- nejde jen převedení práv ke statkům, které příkazník získal přímo obstaráváním určité záležitosti příkazce, nýbrž i těch, které získal nepřímo
- užitek, který příkazníkovi vznikl při provádění příkazu vs. užitek, který vznikl pouze při příležitosti provádění příkazu

Povinnosti příkazníka při zániku příkazu

- předložit vyúčtování (§ 2435)
- příkazník je povinen vrátit, co mu bylo svěřeno k provedení příkazu a co nespotřeboval

Základní povinnosti příkazce

- na žádost příkazníka složit zálohu k úhradě hotových výdajů (§ 2436)
- nahradit příkazníkovi náklady účelně vynaložené při provádění příkazu, byť se výsledek nedostavil (§ 2436)
 - příkazce nese náklady provádění příkazu
 - náklady X škoda (§ 2437)
- příkazník má právo na náhradu nákladů bez ohledu na to, zda má i právo na odměnu

Odměna příkazníka

- příkazní smlouva je **úplatná**, pokud
 - úplata byla sjednána,
 - úplata je obvyklá, zejména vzhledem k podnikání příkazníka (§ 2438 odst. 1)
- úplata může být sjednána v různých formách
- obvyklost (zejména s ohledem k podnikání příkazníka)

- příkazce poskytne odměnu, **i když výsledek nenastal**, ledaže
 - byl nezdár způsoben tím, že příkazník porušil své povinnosti (§ 2438 odst. 2)
 - splnění (? spíše: výsledek) zmaří náhoda, ke které dal příkazník podnět (???)

- Splnění příkazu X právo na odměnu: u některých zvláštních smluv příkazního typu je právo na odměnu (nikoli splnění příkazu) vázáno na dosažení výsledku

Náhrada škody příkazníkovi

- příkazce nahradí příkazníkovi škodu, která mu vznikla porušením povinnosti příkazcem (§ 2913)
- příkazce nahradí i škodu, která příkazníkovi vznikla v souvislosti s plněním příkazu (§ 2437 odst. 1)
 - *Damnum ex causa mandati*: ve škodě se projevuje běžné, typické riziko provedení příkazu

- bezúplatný příkaz => příkazce nahradí škodu, kterou příkazník utrpěl při plnění příkazu náhodou (§ 2437 odst. 2)
 - *Damnum ex occasione mandati*: jde o mimořádné (nikoli běžné) riziko provedení příkazu. Škoda je však v příčinné souvislosti s provedením příkazu
 - Náhoda
 - Omezení: výše obvyklé odměny
 - Odměna jako tzv. riziková prémie (kryje i mimořádné riziko provádění příkazu)

- *Melzer in: Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, II., § 729, s. 2160 an.*

Zánik příkazu

- splněním – provedení příkazu (§ 1908)
- uplynutí doby
- výpověď příkazníka (§ 2440): časové omezení
- smrt příkazníka, zánik příkazníka bez právního nástupce (§ 2441)
- odvolání příkazcem (§ 2443)
- smrt příkazce, zánik příkazce bez právního nástupce (§ 2441)
- při zániku příkazu odvoláním, výpovědí, anebo smrtí zařídí příkazník vše, co nesnese odkladu, dokud příkazce nebo jeho právní nástupce neprojeví jinou vůli (§ 2442)

- srov. analogická aplikace některých pravidel z úpravy smlouvy o dílo

ZPROSTŘEDKOVÁNÍ

Pojem zprostředkování

- bezformální, konsensuální smlouva
- zprostředkovatel (makléř) se zavazuje, že zájemci **zprostředkuje uzavření určité smlouvy s třetí osobou** (§ 2445 odst. 1)
- zprostředkování je **úplatné**
- vyvratitelná právní domněnka, která určuje povahu uzavřené smlouvy (§ 2445 odst. 2)
- zákonodárce v některých případech reguluje postavení zprostředkovatele, někdy pojem zprostředkování používá s jiným obsahem (např. trh s finančními službami)

- Předšmluvní informační povinnosti stran (§ 2446)

Provize za zprostředkování

- splnění povinnosti zprostředkovatele X právo na provizi
- právo na provizi vzniká již uzavřením smlouvy o zprostředkování (§ 2245 odst. 1) ?
 - opačný názor => právo na provizi nevzniká již uzavřením smlouvy, ale až společně se splatností (§ 2247, § 2248)

Předpoklady splatnosti provize

- Sjednání splatnosti provize je v dispozici smluvních stran
- Podpurná pravidla
 - **Samo sjednání příležitosti**
 Ex lege: má-li být zprostředkována smlouva s určitým obsahem (§ 2447 II)
 - **Uzavření zprostředkované smlouvy** (§ 2447 I): zásada
 Souvislost s § 2452: nezpůsobilá třetí osoba
 Zmaření ze strany zájemce (?)
 - **Splnění smluvní povinnosti ze strany třetí osoby** (§ 2448)
 Zmaření ze strany zájemce
 - Časové hledisko: § 2454

Další práva a povinnosti stran

- náhrada nákladů zprostředkovatele (§ 2449)
 - Předpokládá se zahrnutí do provize
 - Zvláštní nárok proto jen v případě bezúplatného zprostředkování

- povinnost zprostředkovatele jednat v zájmu zájemce
 - Poctivost, srov. úprava loajality (§ 437)
 - Výběr osoby, se kterou má být uzavřena smlouva (§ 2452)

KOMISE

Pojem komise

- bezformální, konsensuální smlouva
- komisionář se zavazuje **obstarat pro komitenta na jeho účet vlastním jménem určitou záležitost** (§ 2455): právně jednat vlastním jménem na účet komitenta (§ 2456)
- racionalita nepřímého zastoupení
- komise je **úplatná**
- zvláštní typ příkazní smlouvy

Fáze komise

- 1. fáze => uzavření komisionářské smlouvy
- 2. fáze => uzavření prováděcí smlouvy
 - X samovstup komisionáře (R 97/2008), analog. § 1415 odst. 1
- 3. fáze => vypořádání komisionáře a komitenta (např. převod nabytého majetku)
 - práva na základě prováděcí smlouvy nabývá komisionář => má povinnost je převést na komitenta (§ 2460 odst. 1) a provést vyúčtování

Účinky nepřímého zastoupení

- Věc svěřená k prodeji zůstává ve vlastnictví komitenta: komisionář jedná jako nevlastník, avšak se souhlasem komitenta, a proto jako oprávněný
- Nabytá pohledávka komisionářem: hledí se na ni ve vztahu ke komitentovi (a jeho věřitelům) jako na pohledávku komitenta
- Věc nabytá komisionářem

Důsledky fiduciární povahy komise

- komisionář jedná na účet komitenta, v jeho zájmu => musí být vůči komitentovi loajální (§ 2460 odst. 1)
- zákoník proto stanoví komisionáři řadu povinností, které z loajality vyplývají
 - dodržovat pokyny komitenta (§ 2457)
 - Možnost komisionáře odchýlit se
 - Možnost komitenta odmítnout účinky
 - vydat komitentovi prospěch z obchodu uzavřeného za výhodnějších podmínek než komitent určil (§ 2458)
 - nahradit rozdíl v ceně, prodal-li komisionář věc za nižší cenu, než určil komitent (§ 2459 odst. 1)
 - zaplatit rozdíl v ceně, koupil-li věc za vyšší cenu, než určil komitent, chce-li předejít odmítnutí ze strany komitenta (§ 2459 odst. 2)
 - povinnost použít náhradníka (§ 2462)

- poruší-li komisionář příkaz komitenta ohledně osoby, s níž měla být smlouva uzavřena, ručí za splnění povinnosti osobou, se kterou smlouvu uzavřel (§ 2463)

Odměna komisionáře a náhrada nákladů

- výše odměny je záležitostí smluvních stran
- není-li výše odměny ujednána => komisionář má právo na odměnu přiměřenou vykonané činnosti a dosaženému výsledku (§ 2468)
- k zajištění práva na odměnu má komisionář zadržovací právo (§ 2465)
- vyvratitelná právní domněnka, že odměna zahrnuje i účelně vynaložené náklady (§ 2469 odst. 2)

ZASÍLATELSTVÍ

Pojem zasílatelství

- bezformální, konsensuální smlouva
- zasílatel se zavazuje příkazci **obstarat mu vlastním jménem a na jeho účet přepravu zásilky**, případně i **obstarat nebo provést úkony s přepravou související** (§ 2471)
- zasílatelství je **úplatné**
- zasílatelství není přepravou!

Práva a povinnosti stran

Povinnosti zasílate:

- **obstarání přepravy zásilky**
 - zpravidla i provedení úkonů souvisejících s přepravou (např. provedení inkasních úkonů)
- povinnost zasílatele jednat v zájmu příkazce (např. § 2475 věta první)
- povinnost pojistit zásilku: zásadně nikoli (§ 2475 věta druhá)
- právo zasílatele použít mezizasílatele (§ 2473)
 - Substituce? (srov. § 2481)
 - NS, Balarin: jde o pomocníka

- Povinnost informovat o hrozící škodě (§ 2477)
 - Při porušení této povinnosti odpovídá za škodu
 - Při hrozící podstatné škodě má právo zásilku prodat (obdobně jako u KS)
- povinnost zasílatele nahradit škodu, která vznikne na převzaté zásilce při obstarávání přepravy (§ 2478)
 - Odpovědnost za řádnou péči

Povinnosti příkazce:

- **zaplatit odměnu**
 - Ručení příjemce obdobně jako u přepravy (§ 2479)
 - Výše: § 2480
- Nahradit vzniklé náklady (vedle odměny!), § 2480
- Zástavní právo (obdobně jako u přepravy, § 2481)
- Informační povinnost příkazce – o obsahu zásilky a o všech skutečnostech potřebných k uzavření smlouvy o přepravě (§ 2476)

OBCHODNÍ ZASTOUPENÍ

Pojem obchodního zastoupení

- písemná, konsensuální smlouva
- základní činnost obchodního zástupce => zavazuje se dlouhodobě **vyvíjet pro zastoupeného činnost směřující k uzavírání určitého druhu obchodů** zastoupeným (§ 2483): zprostředkování
- další činnost obchodního zástupce => lze ujednat, že se obchodní zástupce zaváže **vyvíjet činnost směřující k ujednání obchodů jménem zastoupeného a na jeho účet** (§ 2483, 2486): zastoupení, příkaz
- obchodní zastoupení je **úplatné**
- smlouva o úsilí (činnosti), nikoli o výsledku

Ekonomická podstata obchodního zastoupení

- ekonomický důvod obchodního zastoupení: vytváření distribuční sítě
- vytváří se **dlouhodobá** vzájemná závislost smluvních stran => zajišťuje se systematičtější a dlouhodobá akviziční aktivita **na vyhrazeném území** (znak teritoriality – § 2485)
- obchodní zástupce je **samostatnou pomocnou osobou** podnikatele, sám musí splňovat znaky podnikatele (§ 420)
- právní úprava pojímá obchodního zástupce jako **typově slabší stranu**, která je v závislé pozici
 - **směrnice** Rady ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců (86/653/EHS)

Výhradní a nevýhradní obchodní zastoupení

- jde především o rozhodnutí, zda na určitém „obsluhovaném“ území vyvíjí obchodní zástupce činnost pro zastoupeného sám, nebo zda se o území dělí s dalšími zástupci
- nevýhradní obchodní zastoupení (§ 2488)
 - výchozí model, není-li sjednáno jinak
- výhradní zastoupení (§ 2487)
- Vliv na:
 - Trvání obchodního zastoupení (objem obchodů), § 2512
 - Porušení povinnosti výhradnosti (§ 2513)

Povinnosti obchodního zástupce

- loajalita k zájmům zastoupeného (§ 2489 odst. 1)
- odborná péče (§ 2489 odst. 1)
- respekt k pokynům a pověřením zastoupeného (§ 2489 odst. 1)
- informační povinnost (§ 2489 odst. 2)
- diskrétnost, povinná mlčenlivost (§ 2491)
- uschovací a vydávací povinnost (§ 2493, 2496 odst. 2)

Provize (odměna)

- provizí je každá odměna sjednaná a vyplacená obchodnímu zástupci v závislosti na počtu a hodnotě uzavřených obchodů (§ 2499 odst. 3)
- zákoník určuje pořadí pramenů, z nichž lze zjistit výši provize (§ 2499 odst. 1)
- provize zahrnuje i náklady vynaložené obchodním zástupcem (§ 2500)
- obchodní zástupce má právo na provizi, existuje-li příčinná souvislost mezi jeho činností a výsledkem, za který mu přísluší provize (§ 2501)
- provize je splatná nejpozději poslední den měsíce následujícího po skončení čtvrtletí, ve kterém na ni vzniklo právo (§ 2505)

Zvláštní odměna

- zákoník za určitých podmínek přiznává obchodnímu zástupci zvláštní odměnu nad rámec sjednané provize po zániku obchodního zastoupení (§ 2514)
- odměna za **získání nových zákazníků** nebo **významné rozvinutí obchodu s dosavadními zákazníky**, z čehož má zastoupený i po zániku závazku podstatné výhody
- zohledňují se všechny okolnosti případu – s ohledem na ně se musí jevit zaplacení zvláštní odměny spravedlivým
- omezení výše: § 2515
- právo na zvláštní odměnu zaniká (prekluze), není-li uplatněno do jednoho roku od ukončení obchodního zastoupení (§ 2516)

Informační povinnosti zastoupeného

- zastoupený je povinen obstarat a obchodnímu zástupci sdělit údaje nezbytné k plnění jeho povinností (§ 2495)
- povinnost předat nezbytnou dokumentaci vztahující se k předmětu obchodu a všechny podklady a vše potřebné pro plnění jeho povinností (§ 2496)
- povinnost informovat o snížení rozsahu obchodních aktivit (§ 2498)
- sdělit zástupci, jestli jím obstaraný obchod přijal, nebo zda jej odmítl (§ 2497)

Trvání a zánik obchodního zastoupení

- zákoník stanoví vyvratitelnou právní domněnku, že je obchodní zastoupení sjednáno na dobu neurčitou (§ 2509 odst. 1)
- sjednána doba určitá + strany se smlouvou řídí i po uplynutí doby => pravidlo o konverzi na dobu neurčitou (§ 2509 odst. 2)
- dle zákonných pravidel lze vypovědět pouze obchodní zastoupení sjednané na dobu neurčitou (§ 2510 odst. 1)
- mimořádné výpovědní důvody u výhradního obchodního zastoupení – vyznačují se absencí výpovědní doby
 - výpověď pro nedosažený objem obchodů (§ 2512)
 - výpověď pro porušení exkluzivity (§ 2513)

POJIŠTĚNÍ

Pojistná smlouva jako smlouva odvážná

- § 2756: Závisí-li podle ujednání stran prospěch, anebo nepospěch alespoň jedné ze smluvních stran na nejisté události, jedná se o smlouvu odvážnou.

- § 2757 Pro závazky z odvážných smluv se nepoužijí ustanovení o změně okolností (§ 1764 až 1766) a neúměrném zkrácení (§ 1793 až 1795).

Pojem pojištění

- § 2758 odst. 1: Pojistnou smlouvou se pojistitel zavazuje vůči pojistníkovi poskytnout jemu nebo třetí osobě pojistné plnění, nastane-li nahodilá událost krytá pojištěním (pojistná událost), a pojistník se zavazuje zaplatit pojistiteli pojistné.
 - Předpokladem je újma pojištěného
 - Není zde zábavní prvek (X sázka, hra)
 - Vychází se z tzv. pojistné matematiky

Subjekty při pojištění

- **Pojistitel:** (strana smlouvy) zavázaný k pojistnému plnění, nastane-li pojistná událost
- **Pojistník:** (strana smlouvy) povinnost platit pojistné
- **Pojištěný:** (nikoli nutně strana smlouvy) osoba, na jejíž život, zdraví, majetek nebo odpovědnost nebo jinou hodnotu pojistného zájmu se pojištění vztahuje, je pojištěným (§ 2766)
- **Oprávněná osoba:** (nikoli nutně strana smlouvy) osoba, které v důsledku pojistné události vznikne právo na pojistné plnění (§ 2770)
 - **Obmyšlený:** osoba oprávněná po smrti pojištěného (§ 2829)

Základní pojmy

- **Pojistné plnění**
- **Pojistné**
- **Pojistný zájem:** oprávněná potřeba ochrany před následky pojistné události (§ 2761)
 - Vlastní pojistný zájem (§ 2762)
 - Pojištění cizího pojistného nebezpečí (§ 2767)

- **Pojistné nebezpečí:** možná příčina vzniku pojistné události
- **Pojistné riziko:** vyjadřuje míru pravděpodobnosti vzniku pojistné události
 - Změna pojistného rizika (§ 2790 an.)
- **Pojistka:** potvrzení o uzavření pojistné smlouvy (§ 2775)
- **Pojistné podmínky:** vymezí zpravidla podrobnosti o vzniku, trvání a zániku pojištění, pojistnou událost, výluky z pojištění a způsob určení rozsahu pojistného plnění a jeho splatnost (§ 2774)

Typy pojištění

- **Škodové pojištění:** Při škodovém pojištění poskytl pojistitel pojistné plnění, které v ujednaném rozsahu vyrovnává úbytek majetku vzniklý v důsledku pojistné události (§ 2811)
 - Množné pojištění (§ 2816)
 - Soupojištění
 - Souběžné pojištění
 - Vícenásobné pojištění
- **Obnosové pojištění:** Obnosové pojištění zavazuje pojistitele poskytnout v případě pojistné události jednorázové či opakované pojistné plnění v ujednaném rozsahu (§ 2821)

- Smluvní pojištění
 - Povinné smluvní pojištění
- Zákonné pojištění

Pojištění osob (§ 2824 an.)

- V pojištění osob lze pojistit člověka pro případ smrti, dožití se určitého věku nebo dne určeného ve smlouvě jako konec pojištění, pro případ nemoci, úrazu nebo jiné skutečnosti souvisící se zdravím nebo změnou osobního postavení pojištěné osoby (§ 2824)
- OZ zvláště upravuje:
 - Životní pojištění (§ 2833 an.)
 - Úrazové pojištění (§ 2844 an.)
 - Pojištění pro případ nemoci (§ 2847 an.)

- Pojištění majetku (§ 2849 an.)
- Pojištění právní ochrany (§ 2856 an.): náhrada nákladů pojištěného spojeného s uplatněním jeho práva a poskytnutí s tím spojených služeb
- Pojištění odpovědnosti (§ 2861 an.)
- Pojištění úvěru nebo záruky (§ 2868 an.): na ochranu před majetkovými důsledky, které mohou pojištěnému vzniknout nesplácením poskytnutých peněžních prostředků dlužníkem
- Pojištění finančních ztrát (§ 2871 an.): předmětem pojištění finančních ztrát jsou vynaložené náklady, které vznikly v důsledku škodné události, nebo ušlý zisk, anebo jiné finanční ztráty určené ve smlouvě.

Děkuji za pozornost